

1. ОСОБЛИВОСТІ ВІДМІНКОВИХ ФОРМ КІЛЬКІСНИХ ЧИСЛІВНИКІВ

Числівники **один, одна, одне, одно** відмінюються за відмінками й родами в однині: *одного, однієї, (на) одному*. Числівник **одні** вживається лише з іменниками, що мають тільки форму множини: *одні ворота, одні двері*.

Числівники **два (дві), три, чотири** відмінюються тільки за відмінками: *двох, трьома, (на) чотирьох*.

Як **п'ять** або **шість** відмінюються числівники **дев'ять, десять, одинадцять, дванадцять, тринадцять, чотирнадцять, п'ятнадцять, шістнадцять, сімнадцять, вісімнадцять, дев'ятнадцять, двадцять, тридцять**.

У складних числівниках на позначення десятків **п'ятдесят, шістдесят, сімдесят, вісімдесят** відмінюється тільки друга частина: *п'ятдесяти (п'ятдесятьох), сімдесятьом (сімдесяти), (на) вісімдесяти (вісімдесятьох)*.

У складних числівниках на позначення сотень **п'ятсот, шістсот, сімсот, вісімсот, дев'ятсот** відмінюються обидві частини: *п'ятисот, шестистами (шістьмастами)*.

Числівники **сорок, дев'яносто, сто** в усіх відмінках, крім називного і знахідного, мають закінчення **-а**: *сорока, дев'яноста, ста*.

У складених кількісних числівниках відмінюються всі складові частини: *двадцяти п'яти, сорока сімом (семи), (на) п'ятистах шістдесяти (шістдесятьох) семи (сімох)*.

Числівники **тисяча, мільйон, мільярд** відмінюються як іменники (**тисяча** – як іменник I відміни мішаної групи, **мільйон і мільярд** – як іменники II відміни твердої групи).

2. ВІДМІНЮВАННЯ ПОРЯДКОВИХ І ДРОБОВИХ ЧИСЛІВНИКІВ

Власне кількісні і дробові числівники виступають у формах усіх відмінків.

Виділяють кілька типів їх відмінювання:

1. Числівники один, одна, одно (одне) відмінюються, як займенники **той, та, те**.

Н. *один, одно (одне) одна одні*

Р. *одного однієї (одної) одних*

Д. *одному одній одним*

З. як **Н.** або **Р.** одну як **Н.** або **Р.**

О. *одним однією, одною одними*

М. *на одному на одній на одних
(на однім)*

2. Числівники два, три, чотири у непрямих відмінках мають однакові закінчення (крім знахідного й орудного відмінків):

Н. *два, дві три чотири*

Р. *двох трьох чотирьох*

Д. *двом трьом чотирьом*

З. як **Н.** або **Р.** як **Н.** або **Р.** як **Н.** або **Р.**

О. *двома трьома чотирма*

М. *(на) двох (на) трьох (на) чотирьох*

3. Числівники від п'яти до тридцяти, а також від п'ятдесяти до вісімдесяти становлять один тип відмінювання, причому в складних числівниках змінюється тільки друга частина:

Н. *п'ять сім одинадцять*

Р. *п'яти семи одинадцяти (п'ятьох) (сімох) (одинадцятьох)*

Д. *п'яти семи одинадцяти (п'ятьом) (сімом) (одинадцятьом)*

З. *п'ять сім одинадцять (п'ятьох) (сімох) (одинадцятьох)*

О. *п'ятьма сьома одинадцятьма (п'ятьома) (сімома) (одинадцятьома)*

М. *(на) п'яти (на) семи (на) одинадцяти (п'ятьох) (сімох)
(одинадцятьох)*

Н. *вісімдесят*

Р. *вісімдесяти (вісімдесятьох)*

Д. *вісімдесяти (вісімдесятьом)*

З. *вісімдесят (вісімдесятьох)*

О. *вісімдесятма (вісімдесятьома)*

М. *(на) вісімдесяти (вісімдесятьох)*

4. Числівники **сорок, дев'яносто, сто** у непрямих відмінках мають флексію (закінчення) - **а**:

Н. *сорок дев'яносто сто*

Р. *сорока дев'яноста ста*

Д. *сорока дев'яноста ста*

З. як **Н.** або **Р.** як **Н.** або **Р.** як **Н.** або **Р.**

О. *сорока дев'яноста ста*

М. *(на) сорока (на) дев'яноста (на) ста*

5. Складні назви **сотень двісті, триста ... дев'ятсот** змінюються в обох частинах:

Н. *двісті*

Р. *двохсот*

Д. *двомстам*

З. як **Н.** або **Р.**

О. *двомастами*

М. *(на) двохстах*

6. Числівники **тисяча, мільйон, мільярд, нуль** відмінюються як іменники в однині.

7. Дробові числівники відмінюються в обох частинах: чисельникове слово змінюється як кількісний числівник, а знаменникове – як порядковий номер: *одна друга, одної другої, одній другій, одну другу, однією (одною) другою, (на) одній другій, одну другу, однією (одною) другою, (на) одній другій.*

8. З усіх збірних числівників повну систему відмінкових форма має слово **обоє**, що змінюється як числівник **два**: *обоє, обох, обом, обох і обоє, обома, (на) обох.*

За цим же типом відмінюються неозначено-кількісні числівники **кілька**,

декілька, багато, небагато, якщо вони поєднуються з іменниками, які означають конкретні предмети, що підлягають лічбі: *багато днів, багатьох днів, багатьом дням, багато днів, багатьма днями, (по) багатьох днях*.

У складених кількісних числівників відмінюється кожне слово: *сто п'ятдесят вісім, ста п'ятдесяти восьми (вісьмох), ста п'ятдесяти восьми (вісьмом) і т.д.*

3. ПЕРЕКЛАД СЛІВ З РОСІЙСЬКОЇ МОВИ НА УКРАЇНСЬКУ

во-первых – по-перше, раз

во-вторых – по-друге, удруге

во-первых, вы обязаны, раз, що ви зобов'язані,

а во-вторых... а друге (по-друге)...

много багато

несколько – кілька, декілька

сколько раз – скільки раз, скільки разів

сколько следует – скільки належить

<i>Російський варіант</i>	<i>Суржиковий варіант</i>	<i>Український варіант</i>
в семьдесят седьмом году	в семсят сьомому році	<i>у сімдесят сьомому році</i>
восемьдесят	вісімсят	<i>вісімдесят</i>
двенадцатого мая	двенадцятого травня	<i>дванадцятого травня</i>
двухсот	двухсот	<i>двохсот</i>
восемьдесят	восемьдесят	<i>вісімдесяти</i>

4. ПРАВИЛА ВЖИВАННЯ ЧИСЛІВНИКІВ З ІМЕННИКАМИ

Характер сполучуваності числівників з іменниками залежить від семантичного розряду самих числівників та поєднуваних з ними іменників.

1. Числівник **один (одна, одно / одне)** узгоджується з іменником у роді, числі та відмінку чи тільки числі та відмінку для форми одні, напр.: *один день, одна година, одне (одно) слово, одні двері*.

2. Власне кількісні числівники **два, три, чотири** поєднуються з іменниками в формі називного відмінка множини, що мають наголос родового відмінка однини, напр.: *два томи, три роки, чотири місяці*.

Форму родового відмінка однини мають іменники, структура основи яких у називному відмінку однини та множини різна, пор.: *дівчина – дівчата, ім'я – імена, громадянин – громадяни, болгарин – болгарини*. Отже, правильно сказати *дві дівчини, два імені, три громадянина, чотири болгарини*.

Забезпечуючи граматичну правильність кількісно-іменникових словосполучень, варто одночасно подбати про їх смислову точність.

Наприклад, вислів *Зустрілися два Президенти можна зрозуміти по-різному: два Президенти однієї країни чи Президенти двох різних країн. Тому краще було б сказати: «Зустрілися Президенти двох країн».*

3. Числівники від **п'яти до двадцяти**, а також назви **десятків, сотень** та неозначено-кількісні числівники **кілька, декілька, кільканадцять, кількадесят, кількасот** поєднуються з іменниками у формі родового відмінка множини, напр.: *п'ять годин, сто днів, кілька хвилин*.

4. Відмінювані дробові числівники поєднуються з іменниками у формі родового відмінка однини, напр.: *одна друга площі, три четверті гектара*.

Такий же характер сполучуваності зберігають змішані дробові числівники, напр.: *одна ціла одна друга площі, дві цілі три четверті гектара, п'ять цілих сім десятих тонни*. Особливістю форми залежного від числівника іменника є її *незмінність* у непрямих відмінках, напр.:

Н. *одна друга площі*

Р. *однієї (одної) другої площі*

Д. *одній другій площі*

З. *одну другу площі*

О. *однією (одною) другою площі*

М. *(на) одній другій площі*

Якщо до складених числівників входять слова **половина, чверть**, то форму іменника визначає числівник, який називає кількість цілих одиниць, напр.: *два з половиною вагони, п'ять з половиною вагонів, чотири з чвертю години, шість з чвертю годин*.

5. Невідмінювані дробові числівники **півтора, півтори** вимагають

форми родового відмінка однини, напр.: *півтора року, півтора відра, півтори гривні*. У синтаксичних позиціях непрямих відмінків, крім родового і знахідного, іменники виступають у формі множини відповідного відмінка, напр.:

Н. *півтора гектара півтори тонни*

Р. *півтора гектара півтори тонни*

Д. *півтора гектарам півтори тоннам*

З. як **Н.**

О. *півтора гектарами півтори тоннами*

М. *(на) півтора гектарах' (на) півтори тоннах*

У поєднанні з незмінним числівником **півтора**ста (сто п'ятдесят) іменник має форму родового відмінка множини і змінює її відповідно у непрямих відмінках, напр.:

Н. *півтора*ста гривень

Р. *півтора*ста гривень

Д. *півтора*ста гривням

З. *півтора*ста гривень

О. *півтора*ста гривнями

М. *(на) півтора*ста гривнях

6. Збірні числівники виявляють особливість сполучуваності з іменниками на рівні не лише граматичної форми, а й лексичного значення. Для збірних числівників характерне поєднання з іменниками, що є назвами істот, множинними іменниками та іменниками середнього роду (IV відміна) у формі родового відмінка множини, за винятком числівників **обидва, обидві**, для поєднання з якими використовують форму називного відмінка множини, напр.: *двоє львів'ян, четверо дверей, семеро козенят але обидва студенти, обидві студентки*.

У непрямих відмінках числівник та іменник узгоджуються у відмінку, напр.:

Н. *двоє львів'ян обидві студентки*

Р. *двох львів'ян обох студенток*

Д. *двом львів'янам обом студенткам*

З. як **Р.**

О. *двома львів'янами обома студентками*

М. *(на) двох львів'янах (на) обох студентках*

7. Неозначено-кількісні числівники **багато, мало (небагато, немало, чимало)** поєднуються з іменниками на позначення предметів, що піддаються лічбі, та нерахованих предметів і понять. Перші мають форму родового відмінка множини, напр.: *багато книжок, мало студентів*, а другі – родового відмінка однини, напр.: *мало досвіду, багато критики*.

8. У складених кількісних числівниках форму іменника визначає останнє слово, напр.: *сто двадцять одна гривня, чотириста дві гривні, п'ятсот сімдесят вісім гривень*.

При поєднанні складених числівників, які закінчуються на **два, три, чотири** і не можуть мати у своєму складі збірних числівників, з множинними іменниками, іменниками четвертої відміни чи назвами нерахованих предметів використовують лічильні слова (пара, одиниця, примірник, штука, голова тощо), напр.: *двадцять дві пари окулярів, двадцять п'ять одиниць техніки*.

Особливості вживання числівників у діловому мовленні зумовлені специфікою наукового та офіційно-ділового стилю, а саме:

1. Обмежено використовують збірні числівники, напр.: *обидві (жінки), троє (друзів), четверо (нас)*.

Не використовують збірні числівники для поєднання з іменниками на позначення офіційних осіб, а тільки власне кількісні, напр.: *п'ять (директорів, ректорів, професорів, банкірів) замість п'ятеро (директорів, ректорів, професорів, банкірів)*.

Відсутні також збірні числівники типу **двійко, четвірко**, напр.: *двійко (дітей), четвірко (коней)*, які мають виразно розмовний характер.

2. Для позначення часу, звичайно, використовують порядкові

числівники.

Для відповіді на запитання котра година? послуговуються сполученнями, до складу яких входять прийменники **на, за** та еліпсований іменник **година** або **хвилина**.

Слід пам'ятати, що для називання часу **до 30 хвилин** вживають прийменник **на**, а **після 30 хвилин** – прийменник **за**, напр.: *п'ятнадцять на шосту (годину), піє на восьму (годину), за п'ятнадцять (хвилин) сьома (година)*.

Запам'ятайте! Допускають також вживання конструкцій *чверть на сьому і чверть по шостій, за двадцять сьома і двадцять (хвилин залишилося) до сьомої*.

Визначаючи точно час і відповідаючи на питання о котрій годині?, вживають прийменник **о (об)**, напр.: *засідання відбудеться о п'ятнадцятій годині; збори закінчилися об одинадцятій годині*.

Існують деякі технічні правила позначення числівників у текстах ділового мовлення.

При оформленні ділової документації слід керуватися такими правилами **щодо запису числівників 7:**

1. Словом відтворюють прості кількісні числівники, що позначають число без вказівки на одиницю виміру або окреслюють часові межі, напр.: *таких клієнтів є більше, ніж два; реконструкція триватиме три-чотири місяці*.

Цифрою відповідно пишемо складні та складені числівники у поєднанні з одиницею виміру кількості, напр.: *15 гривень, 135 тонн*. Їх дублюють словами і подають у дужках відразу після цифрового позначення у різних документах (розписка, доручення, довідка тощо).

Складні слова із цифровим позначенням можна писати комбіновано, напр.: *20-процентний, 3-поверховий*. **Неприпустимим** є цифрово-знаково-літерний варіант комбінації, напр.: *5%-ний*.

У цифровому позначенні перевага надається арабським цифрам, напр.:

20.04.05 (у даті), 4-го, 10-му, 2-й, 7/-Г (у тексті з літерами відмінкових закінчень. До речі, при перерахуванні кількох числівників літери відмінкових закінчень пишуть один раз, напр.: 1, 2, 3-му поверхах). Деякі порядкові числівники без відмінкових закінчень для розрізнення позначають римськими цифрами, напр.: III квартал, II півріччя.

2. Багатозначні цифрові числа розбивають на класи за допомогою пропусків, напр.: 345 457 гривень, 100 000 тонн. У числах, що позначають номери (марки машин, механізмів), цифри на класи не розбивають, напр.: р/р№ 1234567890.

Окремі види інформації передають у вигляді змішаного запису, який складається з цифр і слів, напр.: 754 тис. грн., що значно полегшує сприйняття великих цифр.

3. У низці однотипної інформації ступінь точності (кількість цифр після коми) має бути однаковий, напр.: 1,5 км; 2,3 га; 2,0 т; 2,3%.

Список використаної літератури

1. Фурдуй М. І. Українська мова: навч. посіб./За ред. В. Різуна. – К.: Либідь, 2004. – 269с.
2. Білецька О. І. Українська мова: навч. посіб. – Тернопіль. : Підручники і посібники, 2013. – 575с.
3. Ющук І.П. Українська мова: Підручник для студентів філологічних спеціальностей вищих навчальних закладів. – К.: Либідь, 2004. – 640с.